

KAUNIAISTEN SEURAKUNTAYHTYMÄ
GRANKULLA KYRKLIGA SAMFÄLLIGHET

GRANKULLA KYRKLIGA SAMFÄLLIGHET MILJÖPROGRAM 2016–2020

Godkänd i gemensamma kyrkorådet 12.5.2015 (12 §)

Innehåll

1. FÖRORD	1
2. TILL LÄSAREN	2
3. ANSÖKNINGSPROCESS OCH ADMINISTRATION	2
3.1 Förberedande arbetsgrupp	2
3.2 Intern miljöinventering	3
3.3 Miljöprogram	3
3.4. Uppföljning.....	3
3.5. Ledningens engagemang.....	3
3.6. Miljöansvarig och miljöarbetsgrupp	4
3.7. Utbildning av personalen	4
3.8 Poäng och poängschema	4
3.9 Extern granskning.....	4
3.10 Förnyelse av diplomtet.....	4
3.11. Miljöansvariga för olika verksamhetsområden.....	5
3.12. Tilläggsutbildning	5
3.13. Kommunikation.....	5
3.14. Egen mellanutvärdering	5
3.15. Övriga åtgärder	6
3.16. Miljömål för perioden 2016–2020	6
4. VERKSAMHET OCH EKONOMI	7
4.1. Verksamhets- och ekonomiplan.....	7
4.2. Upphandling.....	7
4.3. Ansvarsfull placeringsverksamhet.....	7
4.4. Kolkalkylator.....	7
4.5. Ansvarsfulla placeringsfonder.....	7
4.6. Missionsarbetets och den internationella diakonins andel av skatteintäkterna	8
4.7. Miljömärkta produkter.....	8
4.8. Miljöindikatorer	8
4.9. Plan för minskning och kompensering av koldioxidutsläpp.....	9
4.10. Övriga åtgärder	9
4.11. Miljömål för perioden 2016–2020	9
5. MILJÖFOSTRAN.....	10
5.1. Plan för miljöfostran.....	10
5.2. Miljöfrågor tas upp i församlingens gudstjänstliv.....	10
5.3. Miljöaspekter i olika verksamhetsformer	10
5.4 Specialgudstjänster med miljötema.....	11
5.5. Särskilda miljöevenemang	11
5.6. Platser avskilda för stillhet	11
5.7. Nätverkssamarbete och samhällspåverkan	11
5.8. Metoder för indirekt påverkan har inkluderats i miljöfostran.....	12
5.9. Övriga åtgärder	12
5.10 Miljömål för perioden 2016–2020	12
6. AVFALLSHANTERING.....	13
6.1. Avfallsutredning	13
6.2. Avfallshanteringsplan.....	14
6.3. Insamling av återanvänt avfall	14
6.4 Farligt avfall och ansvarsperson.....	14
6.5. Behandling av bio- och trädgårdsavfall.....	14
6.6. Uppföljning av mängden restavfall	15
6.7. Gravljus och blomsterarrangemang.....	15
6.8. Frivillig insamling av återanvänt avfall.....	15
6.9. Minskning av engångsprodukter.....	15
6.10. Minskning av restavfall	16
6.11. Kompostering.....	16

6.12. Återvinningskärl på begravningsplatsen	16
6.13. Övriga åtgärder	16
6.14. Miljömål för perioden 2016–2020	17
7. STÄDNING	17
7.1. Miljöutredning.....	17
7.2. Miljökriterier för upphandling	18
7.3. Utbildning av personalen	18
7.4. Undvikande av skadliga ämnen.....	18
7.5. Alternativa produkter.....	18
7.6. Övriga åtgärder	18
7.7. Miljömål för perioden 2016–2020	19
8. ENERGI OCH BYGGANDE	19
8.1. Bygglagstiftning.....	19
8.2. Kulturarv.....	20
8.3. Miljökriterier för nybyggnad och renovering.....	20
8.4. Uppföljning av energi och vattenförbrukningen.....	20
8.5. Energikartläggning	20
8.6. Energiansvarig	21
8.7. Rådgivning och handledning	21
8.8. Ekologiskt byggande.....	21
8.9. Uppnådda sparmål	21
8.10. Förnybar energi.....	22
8.11. Miljömärkt energi.....	22
8.12. Energisparvecka	22
8.13. Bättre utnyttjande av lokalkapaciteten	22
8.14. Övriga åtgärder	22
8.15. Miljömål för perioden 2016–2020	23
9. MAT OCH KÖK.....	23
9.1. Miljöutredning.....	23
9.2. Miljömärkta produkter.....	24
9.3. Rättvisemärkta produkter	24
9.4. Näringsrekommendationer	24
9.5. Närproducerade varor.....	24
9.6. Ekologiska produkter.....	25
9.7. Vegetarisk mat	25
9.8. Poäng för rättvisemärkta produkter	25
9.9. Miljöpass	25
9.10. Övriga åtgärder	25
9.11. Miljömål för perioden 2016–2020	26
10. KONTOR	26
10.1. Miljöutredning.....	26
10.2. Energisparande	27
10.3. Kontorsanskaffningar	27
10.4. Returpapper och övriga returprodukter	27
10.5. Minskning av pappersåtgången	27
10.6. Green office.....	28
10.7. Övriga åtgärder	28
10.8. Miljömål för perioden 2016-2020.....	28
11. BEGRAVNINGSPLATSER OCH GRÖNOMRÅDEN	29
11.1. Miljöutredning.....	29
11.2. Skötselansvisningar och utbildning	29
11.3. Perenner.....	29
11.4. Inventering av begravningsplatsers kulturhistoriska värden	29
11.5. Naturenlig skötsel av vissa områden.....	29
11.6. Perenner och övriga planteringar	30

11.7. Undvikande av skadliga bekämpningsmedel	30
11.8. Minskad vattenanvändning för bevattning.....	30
11.9. Arbetsmaskiner med låg utsläppsnivå	30
11.10. Artinventering	30
11.11. Övriga åtgärder	30
12. LÄGER- OCH KURSGÅRDAR.....	31
12.1. Miljöutredning.....	31
12.2. Miljöprogram	31
12.3. Avloppsvatten	31
12.4. Skydd av naturvärden	32
12.5. Fågelholkar och naturstigar	32
12.6. Frivilla naturskyddsobjekt	32
12.7. Milöanvisningar för lägerområden	32
12.8. Övriga åtgärder	32
13. SKOGAR.....	32
14. TRAFIK.....	33
14.1. Trafikutredning.....	33
14.2. Fordons energiförbrukning och service	33
14.3. Miljökriterier vid upphandling	33
14.4. Val av bränsle	33
14.5. Utbildning i ekonomisk körning	33
14.6. Samåkning och gemensamma transporter	34
14.7. Gång, cykelåkning och kollektivtrafik.....	34
14.8. Utveckling av logistiken.....	34
14.9. Lågutsläppsfordon.....	34
BILAGOR.....	35

1. FÖRORD

Bibeln börjar med orden: "I begynnelsen skapade Gud himmel och jord ... och Gud såg på allt som han hade gjort, och se, det var mycket gott."

Skapelsen är en gåva till oss alla där vi får leva. Människan har även fått ett specialuppdrag att ta hand om skapelsen, som vi själva utgör en del av. Handhavandet kräver dock begrundande och ansträngningar. I allmänhet är det så att ju bättre individen mår, desto bättre tar hen hand om människor och naturen i omgivningen. Miljöprogrammet knyts även på detta sätt samman med församlingarnas hela verksamhet.

Genom att stöda människorna hjälper man också andra att bättre ta hand om naturen. Detta räcker dock inte. Ribban bör sättas högt, så att vi å ena sidan kan skapa en vision hur vi tillsammans bäst kan ta hand om hela skapelsen å andra sidan begrunda små vardagssysslor som till en del hjälper till att nå det stora målet.

Någon har sagt att målet inte är det viktigaste, utan rörelsen. Detta gäller även uppföljningen av miljöprogrammet och dess kontinuerliga förbättrande. Detta miljöprogram är inte det första steget utan vi är redan efter första etappen på väg att modigt ta steg framåt. Samtidigt är vi medvetna om det att vårt miljöarbete aldrig tar slut utan vi strävar alltid mot det bättre.

Genom att ta hand om skapelsen tar vi även hand om framtiden. Vi har tagit emot världen i det skick, som den då var. Vår uppgift är att ta hand om skapelsen på sådant sätt att även kommande generationer får njuta av och ta hand om den gåva som Gud gett. Till detta hänförs eget inlärande och skapande av god praxis, som med tiden blir ett naturligt tankesätt i vardagen.

Vi är på en gemensam resa. Jag vill tacka all personal och alla ansvariga för deras insatser. Ett särskilt tack till Tage Lampén och Juhani Manninen som har sporrat oss i vår gemensamma utmaning.

Gemensamt framåt!

Ulrik Sandell
Kyrkoherde
Gemensamma kyrkorådets ordförande.

2. TILL LÄSAREN

Du har framför dig Grankulla kyrkliga samfällighets miljöprogram för åren 2016 – 2020, som tagits fram för att förnya Kyrkans miljödiplom 2012 –2015. Dess rubriksättning och styckeindelning följer den struktur som finns i 2012 års handbok för kyrkans miljödiplom. Detta underlättar jämförelsen mellan miljöprogrammet och de krav som miljödiplomet ställer.

Handboken för kyrkans miljödiplom är indelad i 14 huvudkapitel, som omfattar alla temaområden som ingår i diplommet från presentation av diplommet till trafiktemat. Detta miljöprogram innehåller motsvarande kapitel med samma underrubriker. Som fortsättning på dessa finns i varje kapitel dessutom ”Miljömål för perioden 2016 – 2020. Man strävar efter att genomföra dessa miljömål inom den uppsatta tidsplanen, och i den årliga ekonomi- och verksamhetsplanen finns en utredning av hur de genomförts.

Miljöprogrammets kriterier grundar sig på samfällighetens egna samt på god beprövad praxis som presenteras i handboken för kyrkans miljödiplom. Verksamheten utvecklas för att svara på yttre och inre förändringar. Miljömålen tas med som en punkt i de årliga verksamhetsplanerna. De personer som är ansvariga för de olika åtgärderna kan inte ensamma upprätthålla och utveckla systemet. Inte heller miljöarbetsgruppens verksamhet är tillräcklig utan hela personalen och de som använder samfällighetens tjänster inverkar för sin egen del på hur målsättningarna uppfylls.

3. ANSÖKNINGSPROCESS OCH ADMINISTRATION

3.1 Förberedande arbetsgrupp

Gemensamma kyrkorådet beslöt vid sitt möte 18.11.2014 att ansöka om förnyelse av diplommet och tillsatte följande medlemmar till miljöarbetsgruppen:

Lasse Javanainen	ordförande, ekonomchef, samfälligheten
Tiro Rohkimainen	ungdomsarbetsledare, finska församlingen
Tage Lampén	förtroendevald, svenska församlingen
Pippi Collander	förtroendevald, svenska församlingen
Juhani Manninen	förtroendevald, finska församlingen
Jukka Sipponen	övervakningsmästare, samfälligheten
Carola Tonberg-Skogström	kaplan, svenska församlingen

Miljöansvarig, Lasse Javanainen

Ansvarig för energi- och farligt avfall, Jukka Sipponen

Miljöarbetsgruppens sekreterare, Tiro Rohkimainen

3.2 Intern miljöinventering

Miljöarbetsgruppen gjorde år 2013 en intern miljöinventering tillsammans med personalen. I den behandlades verksamheten tillsammans med representanter för de olika verksamhetsområdena. I miljögranskningen gick man igenom all den miljöpåverkan som samfällighetens verksamhetsformer ger upphov till. Granskningen jämfördes med den tidigare interna miljöinventeringen och de förbättringsförslag som gavs vid den externa miljöinventeringen beaktades. Mellanutvärderingen (på finska) finns som bilaga nr 1 till miljöprogrammet

3.3 Miljöprogram

Med miljöinventeringen som bas gjordes ett miljöprogram för åren 2016–2020 upp, i vilket man framlade konkreta miljömål och ansvarspersoner för dem. Gemensamma kyrkorådet godkände miljöprogrammet 12.5.2015. Församlingarnas personal och de förtroendevalda informerades om miljöprogrammet. Miljöprogrammet granskades 29.9.2015 av Irene Erko-Piri som nominerats för uppdraget av Esbo domkapitel.

Årligen följer man i samfällighetens bokslut och verksamhetsberättelse upp hur de miljömål som finns i miljöprogrammet genomförts. I verksamhets- och ekonomiplanen presenteras följande års miljömål noggrannare för varje verksamhetsform.

Hur det ursprungliga miljöprogrammets miljömål förverkligats framgår av mellanutvärderingen.

3.4. Uppföljning

Den kontinuerliga uppföljningen av miljöprogrammet sker genom de olika verksamhetsformernas rapporter, som bifogas till den årliga verksamhetsberättelsen.

3.5. Ledningens engagemang

Gemensamma kyrkorådet förband sig till Grankulla samfällighets miljöprogram då det 23.3.2009 beslöt att ansöka om Kyrkans miljödiplom för åren 2012 –2015. Då man 18.11.2014 beslöt att förnya diplomaten för perioden 2016 –2020, förband sig gemensamma kyrkorådet på nytt till miljöprogrammet som bifogats till ansökan.

Gemensamma kyrkorådet förband sig till miljömålen då man på mötet den 12.5.2015 godkände miljöprogrammet.

Efter att gemensamma kyrkorådet godkänt miljöprogrammet sändes det för kännedom till gemensamma kyrkofullmäktige samt till församlingarnas församlingsråd varvid alla förtroendevalda fått vetskap om det.

3.6. Miljöansvarig och miljöarbetsgrupp

Gemensamma kyrkorådet valde ekonomichef Lasse Javanainen till miljöansvarig i augusti 2012. Till hans uppgifter hör att följa upp hur väl målen i miljöprogrammet uppnåtts, sköta utbildning av personalen och ansvara för andra uppgifter som man kommit överens om i arbetsfördelningen. Gemensamma kyrkorådet beslöt att miljöansvarige även i fortsättningen kan använda miljöarbetsgruppens kompetens vid skötseln av sina uppgifter.

3.7. Utbildning av personalen

I samband med förnyelsearbetet poängterade miljöarbetsgruppen betydelsen av verksamhetens miljöpåverkan och framhöll att alla i personalen känner till sitt eget ansvar i miljöfrågor. Dessutom har miljöfrågor behandlats på församlingarnas interna arbetsmöten samt på samfällighetens gemensamma arbetsmöten. Vid miljöprogrammets förnyelse har diskussionerna med representanter för de olika verksamhetsområdena verkat som ett slags utbildning. Vid dessa har det framkommit att personalen starkt engagerat sig för miljöprogrammet.

Samfällighetens representanter har deltagit i Kyrkostyrelsens miljödagrar och auditerarnas rådplägningsdagrar.

Dessutom har den energiansvarige deltagit i den egna branschens kurser.

3.8 Poäng och poängschema

I poängschemat i bilaga nr 2 finns poängen och korta förklaringar på finska.

3.9 Extern granskning

Efter det att miljöprogrammet har blivit färdigt och det godkänts av gemensamma kyrkorådet och efter att en miljöansvarig och en miljöarbetsgrupp utsetts av gemensamma kyrkorådet kommer miljöprogrammet att auditeras dvs. man gör en extern miljögranskning. Granskningen gjordes av Irene Erkkö-Piri som utsetts av Esbo domkapitel.

3.10 Förnyelse av diplommet

För förnyelse av diplommet har miljöansvarig och miljöarbetsgruppen uppdaterat miljöinventeringsrapporten till den del det har skett väsentliga förändringar. Ur den gjorda egna mellanutvärderingen framgår hur det föregående miljöprogrammet verkställts. Vid förnyelsen har även beaktats de vid den externa granskningen framförda utvecklingsförslagen.

3.11. Miljöansvariga för olika verksamhetsområden

Gemensamma kyrkorådet beslöt att den egentliga miljöansvarigas uppgifter sköts av en person. Till ansvarig för energifrågor och farliga ämnen har utnämnts Jukka Sipponen. Egentliga miljöansvariga för de olika verksamhetsområdena har det inte varit ändamålsenligt att utse på grund av personalens ringa storlek. De som ansvarar för olika verksamhetsområden sköter för sin del de uppgifter som hänför sig till miljön.

Miljöarbetsgruppen fortsätter sin verksamhet under ledning av miljöansvarig. Miljöarbetsgruppen ger sitt stöd och sin hjälp till miljöansvarig, ansvarig för energifrågor och farliga ämnen samt till dem som ansvarar för olika verksamhetsområden.

3.12. Tilläggsutbildning

Personalens miljöutbildning tas som en del av arbetstagarnas fortbildning. Den tas med som en del av samfällighetens interna utbildningsplan. Som en del av utvecklingssamtalen går man igenom miljöutbildningen. I de interna arbetsmötena behandlas miljöärendena som en punkt. Till kyrkans miljödagars sänds åtminstone en deltagare. Miljöarbetsgruppen fortsätter sin verksamhet och ger vid behov sin sakkunskap åt personalen.

Som komplettering till utbildningen har man olika temadagar och besök vid miljöobjekt, t.ex. Finlands Naturcentrum Haltia år 2014.

3.13. Kommunikation

På samfällighetens och församlingarnas hemsidor finns en länk till miljöprogrammet. I svenska församlingens egen tidning "Vår församling" berättas om miljötemat. Kyrkliga tidningar, t.ex. ESSE och Kyrkpressen kan utnyttjas vid spridning av information. Dessutom kan man använda lokalbladet Kaunis-Grani med stor upplaga för information. Miljöarbetsgruppens medlemmar delar aktivt med sig av sina synpunkter i sina sociala nätverk. Om förnyelsen av diplomaten nämns på hemsidorna och dessutom intervjuas en medlem i miljöarbetsgruppen i en artikel i tidningen ESSE.

3.14. Egen mellanutvärdering

Mellanutvärderingen gjordes i början av år 2013 och rapportens datering är 25.4.2013. Utvärderingen gjordes dels av miljöarbetsgruppen och dels av personalen på sina arbetsmöten. Vid utvärderingen bedömdes hur väl de uppställda miljömålen har nåtts.

3.15. Övriga åtgärder

Miljöarbetsgruppen förnyade miljöattitydkarteringen hösten 2014. Frågeformulären skickades till samfällighetens och församlingarnas personal samt till de förtroendevalda. Attityden var i huvudsak positiv och på samma nivå som på hösten 2009.

En förfrågan skickades till Ilkka Sipiläinen: hur noggrant bör enskilda församlingar följa förändringar i lagstiftningen eller vore det effektivare om den sköttes centralt genom Kyrkostyrelsens uppföljningsgrupp för kyrkans miljöfrågor? Svaret i bilaga Nr 4 (på finska).

3.16. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Intern miljögranskning och egen mellanutvärdering	Egen mellanutvärdering	2018	Miljöarbetsgruppen samt personalen på arbetsmöten
Miljöprogram	uppdatering	2015	Miljöarbetsgruppen
Utbildning av personalen	Intern och extern utbildning	Årligen	Utvecklingssamtal och externa kurser
Extern granskning	Beställs extern granskning	2015	Auditerare som utses av Espo domkapitel
Tilläggsutbildning	Temadagart, studiebesök m.fl..	Årligen	Miljöansvarig och miljöarbetsgruppen

4. VERKSAMHET OCH EKONOMI

4.1. Verksamhets- och ekonomiplan

I samfällighetens verksamhets- och ekonomiplan för år 2015 finns ett omnämmande om förnyelse av miljödiplomet. I ansökningsprocessen granskas de olika delområdets miljöpåverkan. Nya miljömål ställs upp i samfällighetens följande verksamhets- och ekonomiplan. I kommande verksamhetsberättelser kommer man att rapportera hur de uppställda miljömålen nåtts.

4.2. Upphandling

I samfälligheten finns från år 2009 i kraft ett regelverk för intern tillsyn av bokföring och betalningsrörelse. Regelverket innehåller även samfällighetens upphandlingsanvisningar. Huvudregeln är att samfällighetens upphandling bör ske enligt god förvaltningssed och den bör följa lagen om offentlig upphandling. Till upphandlingen hänför sig direktiv som bestäms i upphandlingsregelverket. Upphandlingsreglerna är från år 2011 och de innehåller bl.a. upphandlingens miljöegenskaper och -krav samt rättvisemärkta produkter.

Upphandlingsregelverket: bilaga 4

4.3. Ansvarsfull placeringsverksamhet

Den kyrkliga samfälligheten och församlingarna följer i alla sina placeringar de principer som kyrkostyrelsen gjort upp för etisk placeringsverksamhet.

4.4. Kolkalkylator

Kolkalkylatorn har testats, men är ännu inte i bruk. Övergången till Kyrkans servicecentral har tagit mera tid än beräknat varför det inte funnits tillräckligt med resurser att ta i bruk kalkylatorn.

4.5. Ansvarsfulla placeringsfonder

Samfällighetens placeringar i ansvarsfulla placeringsfonder är ca 5 %.

4.6. Missionsarbetets och den internationella diakonins andel av skatteintäkterna

Av samfällighetens budgeterade skatteintäkter anvisas 7 % till mission och internationellt diakoniarbete. Enligt församlingens beslut delas detta belopp i förhållande till den språkliga folkmängden bl.a. till Finska Missionssällskapet, Kyrkans Utlandshjälp och Finlands Sjömanskyrka.

4.7. Miljömärkta produkter

I verksamheten strävar man efter att använda miljömärkta produkter i den mån det är möjligt.

Miljömärkta produkter används i följande produktgrupper:

- kuvert (1)
- rengöringsmedel (1)
- toalettpapper (1)
- pappershanddukar (1)
- handtvål (5)
- handdiskmedel (5)
- moppar (5)
- inredningsmaterial (5)
- post it-lappar (1)
- tvättmedel (1)
- adresslappar (1)
- blockpapper (1)
- kontorspapper (5)
- te (2)
- kaffe (2)
- socker (2)
- frukt till en viss del (2)
- snittblommor (2)
- datorer (3)
- multifunktionsskrivare (3)
- plastfickor (1)
- blyertspennor (1)

1. Svanenmärket
- 2 Rättvis handel
- 3 Energy Star
4. Ekomärket
5. Eu Ecolabel

4.8. Miljöindikatorer

Miljömål har ställts upp och de följs upp årligen med hjälp av miljöindikatorerna, som är följande:

Restavfall	Avfallshantering	punkt 6.14
Elförbrukning	Energi och byggande	punkt 8.15.2
Vattenförbrukning	Energi och byggande	punkt 8.15.2
Pappersförbrukning	Kontor	punkt 10.8.1

4.9. Plan för minskning och kompensering av koldioxidutsläpp

Kolkalkylatorn tas i bruk inom de närmaste åren. Först då man fått utsläppsvärden för några år är det möjligt göra en minskningsplan för koldioxidutsläpp.

4.10. Övriga åtgärder

Inga andra åtgärder.

4.11. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Verksamhets- och ekonomiplan	I ekonomiplanen fastställs målen för de olika delområdena	Årligen då budgeten görs upp	Kyrkoherdarna och ansvariga för de olika verksamhetsformerna
Upphandling	De upphandlingsregler som utarbetats år 2011 följs, bilaga Nr 4	Granskas årligen	Ekonomichefen och övervakmästaren
Ansvarsfull placeringsverksamhet	Den kyrkliga samfälligheten och församlingarna följer i alla sina placeringar de principer som kyrkostyrelsen gjort upp för etisk placeringsverksamhet	Årligen då budgeten görs upp samt en gång i kvartalet vid placeringsgruppens sammanträde	Ekonomichefen och placeringsgruppen
Kolkalkylator	Börjar användas	2016–2017	Ekonomichefen
Ansvarsfulla placeringsfonder	Av samfällighetens placeringar är ca 5 % i ansvarsfulla placeringsfonder.	Granskas årligen	Ekonomichefen
Missionsarbetets och den internationella diakonins andel av skatteintäkterna	Samfälligheten anvisar 7 % av den budgeterade skatteintäkten till internationellt diakoniarbete.	Årligen då budgeten görs upp	Kyrkoherdarna och ekonomichefen
Miljömärkta produkter	Kyrkliga samfällighetens upphandlingsregler. Vid all upphandling är ett kriterium miljöegenskaperna.	Granskas årligen	Ekonomichefen, övervakmästaren, bokföraren och husmor

Miljöindikatorer	De uppställda miljömålen genomförs årligen uppföljning med hjälp av indikatorerna	Årligen	Övervakningschefen
Plan för minskning och kompensering av koldioxidutsläpp	Kolkalkylatorn börjar användas 2016–2017, varefter man får ett utgångsläge	Börjar användas 2020	Ekonomichefen

5. MILJÖFOSTRAN

5.1. Plan för miljöfostran

”Församlingens miljöfostran grundar sig på den kristna skapelsetron. Gud skapade inte växter och djur enbart för människan, utan de har också ett värde i sig. Å andra sidan satte Gud människan att bruka och bevara sin skapelse. Kristendomen satte stopp för dyrkan av naturen, men Bibelns Gud klär inte av naturen dess helighet, tvärtom, Gud välsignade fiskarna, fåglarna, människorna och jordens frukter (1 Mos.22,28,5 Mos.7:13). Det som har välsignats får inte behandlas hur som helst – Bibeln förespråkar en måttlig livsstil”. (Kyrkans miljöhandbok 2005).

Miljöfostran ingår i den ekonomiska planeringen. I varje delområde i den ekonomiska planen har nämnts hur miljön beaktas. I verksamhetsberättelsen nämns hur miljöfostran på varje arbetsområde genomförs och miljömålen sätts upp i verksamhetsplanen. Som bäst genomförs miljöfostran i verksamheten enligt genomslagsprincipen i vardera församlingens all verksamhet. De ingår som bilaga nr 6 och nr 7 i slutet av detta dokument.

5.2. Miljöfrågor tas upp i församlingens gudstjänstliv

5.3. Miljöaspekter i olika verksamhetsformer

Sakinnehållet för ovanstående rubriker finns i bilagorna nr 6 och 7.

5.4 Specialgudstjänster med miljötema

- Skapelsens söndagsmässor firas i september och oktober
- I barn- och familjeverksamheten firas två gånger familjemässa samt vårmässa eller skördemässa, som vardera hänför sig till naturbaserade teman.
- I svenska församlingen hålls en gudstjänst med pilgrimsvandring som tema.
- Pilgrimsvandringen går genom naturskyddsområden eller andra naturobjekt.
- Vid val av psalmer beaktas miljöteman.

5.5. Särskilda miljöevenemang

- Finska församlingens personal besökte Naturcentret Haltia år 2014
- Årligen arrangeras en adventsandakt för sällskapsdjur och deras ägare
- Årligen arrangeras en dag då man binder kransar eller planterar blommor
- Två gånger om året har arrangerats en retreat, vid vilken det finns möjligheter att vandra i naturen.
- På läger för barn i skolåldern har regelbundet arrangerats en uppgiftsrutt med naturen och skapelsen som tema.

5.6. Platser avskilda för stillhet

På våren 2015 har av en planerare begärts ett förslag på hur man kan förverkliga en plats för stillhet i närheten av kyrkan.

5.7. Nätverkssamarbete och samhällspåverkan

- Samarbete med skolor, daghem och -klubbar har pågått i årtionden
- man har haft täta kontakter med staden och olika partier
- via förtroendevalda har man haft kontakter med Suomen Latu via Grani Latu och Grankulla Miljöförening. Förtroendevalda Nina Cross, till yrket auditerare, har gett sina kommentarer vid förnyelsen av diplomaten.

5.8. Metoder för indirekt påverkan har inkluderats i miljöfostran

På församlingarnas hemsida finns det en länk till kyrkans miljösidor, till det egna miljöprogrammet samt till andra miljösamarbetsaktörer. I verksamheten nyttjas internet och sociala medier.

5.9. Övriga åtgärder

- Församlingen har arrangerat gröna skriftskolor enligt de anvisningar som Kyrkostyrelsen gett.
- För barnen arrangeras regelbundna evenemang såsom "Skogskyrka-/Barnmässor". I dessa framhävs naturens och miljöns betydelse.
- I ungdomarnas verksamhet tas naturen som ett tema. I hjälpledarutbildningen ingår miljöfostran.

5.10 Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Platser avskilda för stillhet	Miljöansvarig har beställt en plan hur platsen kan realiseras.	2016	Kyrkoherdarna och miljöarbetsgruppen

6. AVFALLSHANTERING

6.1. Avfallsutredning

Avfallshanteringen i Grankulla kyrkliga samfällighet följer Grankulla stads anvisningar för avfallshantering. Staden är delaktig i regionens allmänna avfallshantering, som sköts av HRM.

Kyrkan och församlingsbyggnaden

Kyrkan har ett separat avfallsskjul. För rest- och energiavfall finns två 300 liters kärl, för bioavfall finns ett 140 liters kärl, för kartong finns ett separat ramverk samt en låda för returpapper. Energiavfall och kartongförpackningar placeras i behållare för blandavfall, eftersom de transporteras till det nya avfallsverket i Vanda där de bränns. För energiavfall finns ännu inte något separat insamlingsplats, men planeringen av den har påbörjats. Kartongförpackningar för drycker läggs tills vidare i blandavfallskärlet, Dessutom finns ett 180 liters kärl för glasavfall. Det uppkommer ytterst lite metallavfall och det förs till metallinsamlingsplatsen i närheten av Grankulla tågstation.

På kontoret har varje enskild arbetsplats en papperskorg för blandavfall samt en separat insamlingslåda för returpapper. En ansvarig person tömmer lådorna då de blivit fyllda.

I köket finns en sopsäck för blandavfall samt en separat säck för bioavfall. För glaskärl finns ett separat kärl. Papp och kartongförpackningar förs till avfallsskjulet.

Det uppkommer obetydligt med miljöfarligt avfall, och det återvinns på ett korrekt sätt via varuleverantörerna eller förs till kommunens olika sorteringsplatser.

El- och elektronikavfall, hushållsmaskiner, kontorsapparater, färgkassetter och dylikt förs till sorteringsplatser avsedda för sådana. ADB-apparaterna är leasade, uthyraren sköter återvinningen av dem..

Sebastos

I köket finns tre separata egna kärl för blandavfall, bioavfall och energiavfall. De töms i husbolagets sopterminal. Det insamlade glas- och småmetallsavfallet (bl.a. barnmatsburkar) används i produkter som säljs vid basarer. Miljöfarligt avfall ges tillbaka till leverantörerna.

I kontorsrummen finns vid varje enskild arbetsplats en papperskorg för blandavfall samt en separat låda för returpapper. En utnämnd ansvarsperson sköter deras tömning vid behov.

Kolumbariet

I kolumbariet uppkommer bioavfall (blommor) samt småmetallavfall. För dem finns separata insamlingskärl. De töms på ändamålsenliga insamlingsplatser.

6.2. Avfallshanteringsplan

Planen att utvidga avfallsskjulet har inte förverkligats. Utvidgningen konstaterades bli alltför dyr. Då det nya avfallsverket i Vanda gör det möjligt att effektivt bränna bland- och energiavfallet avstod man från utvidgningen. Dessutom kunde man placera ett eget 180 litersinsamlingskärl för glasavfall i skjulet. Genom att följa med hur kärnen fylls kan man optimera storleken på kärnen och kärnens tömningsintervall, vilket även medför kostnadsbesparingar i avfallskostnaderna. Övervaktmästaren ansvarar för avfallshanteringen.

Personalen har informerats om avfallshanteringsplanen. Om sorteringen finns skriftliga anvisningar på de platser där det uppkommer avfall.

6.3. Insamling av återanvänt avfall

Insamling av återanvänt avfall har skett enligt de kommunala avfallsbestämmelserna.

6.4 Farligt avfall och ansvarsperson

Det miljöfarliga avfall som uppkommer i verksamheten är i huvudsak lysrör från belysningen, batterier, trasiga mobiltelefoner samt deras periferienheter (bl.a. laddare och ackumulatorer). Lysrör och energilampor returneras till servicebolaget Tapiolan Lämpö. Mellanlagringen sker i den låsta elcentralen. Mobiltelefoner och deras periferienheter återvinns via tjänsten Kierrätäkännykkä. Den utbetalda ersättningen för mobilen skänks till Kyrkand Utlandshjälp. Batterier samlas i ett eget insamlingskärl och kärlet töms och förs till stadens sopterminal. Övervaktmästaren ansvarar för insamling och återvinning av miljöfarligt avfall. Han har utsetts till ansvarig för energi och farligt avfall.

6.5. Behandling av bio- och trädgårdsavfall

Bio- och trädgårdsavfallet samlas i de separata bioavfallskärnen i kyrko-, klubb- och ämbetsbyggnaden samt Sebastos köksutrymmen. Utnämnda ansvarspersoner tömmer dagligen kärnen och för avfallet till anvisade platser.

Man har ingått ett avtal med HRM om avhämtning av bioavfall. Avfallet insamlas i ett 140 liters kärl, som avhämtas en gång i veckan och förs till Kärningmossens avfallshanteringscentral. I Sebastos ansvarar husbolaget för avfallshanteringen.

6.6. Uppföljning av mängden restavfall

Samfälligheten har i bruk två 300 liters kärl för bland- och energiavfall som töms en gång i veckan. För tillfället är situationen optimal, men situationen följs upp och vid behov kan man ändra på kärlets storlek eller ändra på tömningsintervallet. För bioavfall finns ett 140 liters kärl, som töms en gång i veckan. Bland- och energikärnen har inte alltid varit fulla vid tömningen. Därför är det viktigt med uppföljning.

6.7. Gravljus och blomsterarrangemang

I kolumbariet används det blommor, stearin- och värmeljus som de anhöriga har med sig. Resterna tas till vara och läggs antingen i bio- blandavfallskärl eller i kärl för småmetaller.

6.8. Frivillig insamling av återanvänt avfall

Församlingarna har samarbete med organisationen "Johannas garderob". Organisationen tar emot använda kläder i gott skick, leksaker och böcker som den delar ut åt behövande. Dessutom delar församlingarnas diakoner ut bröd och bakverk som skänkts av bageriet Leipomo Keisari åt behövande.

I samband med barnklubbarna samlas och tvättas använda barnmatsburkar. De används bl.a. i basarer som förpackningar till produkter som är till salu.

Kläder som inte kan användas, distribueras via Grankulla Marthor till industriändamål för tillverkning av lump.

I samband med familjegudstjänsten har man några gånger om året en bytesdag för barnkläder och leksaker.

6.9. Minskning av engångsprodukter

Samfälligheten har frångått engångsprodukter. På goda grunder måste man i viss mån ännu använda pappershanduker i de allmänna WC-utrymmena.

Vid kaffeserveringarna i vestibulen har engångsmuggarna bytts ut mot flergångsmuggar av plast. I ämbetsbyggnadens kafferum och vid kaffe- och matserveringar används porslinskärl.

I WC-utrymmen för allmänheten har man tagit i bruk tyghandduksrullar vid sidan om pappershanddukar. Handrullarnas popularitet har ökat och samtidigt har mängden pappershanduker minskat radikalt. Handrullar kommer att installeras i alla samfällighetens WC-utrymmen.

6.10. Minskning av restavfall

Beträffande restavfallet har situationen förändrats radikalt. HRM har i slutet av 2014 fått ett nytt avfallsverk i Vanda där allt energi- och blandavfall i huvudstadsregionen bränns. Uppskattningsvis har år 2014 deponerats 4 000 liter på soptippen, vilket är 17 % mindre mängd avfall jämfört med år 2013.

En av de valda miljöindikatorerna är den mängd avfall som förs till Vanda avfallskraftverk. Man har uppsatt ett mål att minska mängden, tabell 6.14.

Som utgångsläge för bland-/energiavfallet har beräknats för året 24 000 liter enligt följande kalkyl: 2 st 300 liters kärl som töms 50 gånger om året med en fyllnadsgrad på 80 %.

Dessutom minskar vi med vår egen verksamhet den mängd avfall som förs till Vanda avfallskraftverk på följande sätt: Använda plastaskar och -burkar används för lagring av pysselmaterial.

6.11. Kompostering

Samfälligheten komposterar inte själv sitt bioavfall utan det transporteras till HRM för att komposteras.

6.12. Återvinningskärl på begravningsplatsen

Grankulla har en kommunal begravningsplats. I kolumbariet används det stearin- och värmeljus som de anhöriga har med sig. Avfallet som uppstår samlas dels upp i kärl för blandavfall dels för småmetaller.

6.13. Övriga åtgärder

- I hobbyverksamheten används i huvudsak återanvänt material
- Behövliga leksaker, böcker, cd-skivor och dylikt köps så långt det är möjligt på loppmarknader eller så reparerar man gamla föremål, samtidigt lär man barnen, att allt som man skaffar inte måste vara nytt.
- Överblivna kartongbitar, papper och dylikt (eget och sådant man fått från annat håll) sparas och används följande gång.
- Använda plastaskar och -burkar används för förvaring av hobbymaterial.
- Kläder och strumpor som tagits ur bruk går utomordentligt väl att använda i hobbyverksamheten.

6.14. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Den mängd avfall som förs till avfallskraftverket minskas med 20 % under perioden 2016 –2020. Utgångsläget är 24 000 liter.	Uppföljning av storleken på insamlingskärlen och deras fyllnadsgrad. Att reagera vid rätt ögonblick om avfallsmängderna förändras. Utbildning för personalen	2016–2020	Övervaktmästaren
Frivillig insamling av återanvändbart avfall	Samarbete med Johannas Garderob, Leipomo Keisari samt Grankullas Marthor.	Årligen	Hela personalen
Övriga åtgärder för att effektivera avfallshanteringen	Se punkt 6.13.	Årligen	Hela personalen
Öka antalet tyghandduksrullar	I de WC-utrymmen där sådana ännu inte finns	Senast år 2020	Övervaktmästaren

7. STÄDNING

7.1. Miljöutredning

Den kyrkliga samfällighetens städning har skötts av en person anställd enligt timlön fr.o.m. 1.9.2011. Dessutom deltar den personal som sköter fastighetsärenden i städningen på sina egna ansvarsområden. För hela personalen har man poängterat hur den egna verksamheten inverkar på mängden städarbete samt arbetsutrymmenas hälsosamhet, säkerhet och trivsel. I städningsarbetet använder man miljömärkta produkter. Storstädningarna (bl.a. fönstertvätt, boning av golv) görs fortfarande med utomstående arbetskraft. Storstädningarna sker med konkurrensutsättning, varvid i offertbegäran ingår användning av miljömärkta produkter samt produkternas miljövänlighet.

Det har gjorts en städningsplan över städarbetet, där var och en som deltar i städarbetet har egna ansvarsområden. För det uppgiftsbaserade ansvarsområdet har man bestämt en städnivå. Utrymmena städas dagligen/en gång i veckan enligt användning och användningsändamål. Speciell uppmärksamhet beträffande renligheten fästs vid dagklubsutrymmena, utrymmen som används av seniorer samt kundtjänst- och WC-utrymmena.

Rengöringsmedlen förvaras i en låst städskrub, och där förvaras även ämnenas säkerhetsdatablad. En anställd lokalvårdare har arbetat i branschen i 25 år som städarbetsledare. Importörerna av rengöringsmedel har arrangerat utbildningar om de ämnen som de levererat. Eventuella produkter som blivit gamla returneras till leverantörerna.

7.2. Miljökriterier för upphandling

Fr.o.m. 1.9.2011 sköter den kyrkliga samfällighetens egen personal själv om städningen. Städfirmor används endast vid storstädning samt specialstädningar. Vid den egna städningen används miljömärkta tvätt- och rengöringsmedel. Beträffande städfirmorna förutsätts att miljöaspekterna beaktas redan i anbudsbegäran i enlighet med upphandlingsregelverket.

I det år 2011 godkända upphandlingsregelverket finns nämnt att miljöaspekterna bör beaktas vid upphandling. Stora förpackningar och påfyllnadskärl gynnas.

7.3. Utbildning av personalen

Lokalvårdaren har avlagt examen för städarbetsledare och har arbetat 25 år i städbranschen. Dessutom har hon åtskilliga gånger deltagit i leverantörernas informationsmöten.

7.4. Undvikande av skadliga ämnen

Den kyrkliga samfälligheten använder alltid miljömärkta produkter då det bara är möjligt. Man har helt frångått doftämnen och WC-luftrenare, då de gett upphov allergiska reaktioner. Tidigare har man övergått till miljövänliga golvtvättmedel, toalettreningsmedel, handdiskmedel och tvättmedel. Det används inga ämnen som innehåller klor.

7.5. Alternativa produkter

I samband med städningen har man börjat använda mikrofibertyg. Mopparna kan tvättas. För desinficering av händer används etanolbaserade produkter. Kyrktextilierna tvättas bl.a. med ättika och mineralvatten.

7.6. Övriga åtgärder

Beträffande tvätt- och rengöringsmedel används stora förpackningsstorlekar för att minska på avfallsmängden. Som påfyllningskärl används små förpackningar som skaffats tidigare. Efter att den anställda lokalvårdaren börjat städarbetet, har lokaliteternas städningsnivå granskats. Utrymmen som används mera sällan städas inte så ofta som förut vilket medför mindre åtgång av vatten, rengöringsmedel och energi.

7.7. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Övergång helt till miljömärkta produkter	I samarbete med leverantörerna	Senast år 2020	Övervakningsmästaren och husmor
Fortbildning för person som ansvarar för städningen	Kurser leverantörernas informationsmöten.	Årligen	Övervakningsmästaren, leverantörerna, miljöansvarig
Undvikande av skadliga ämnen	Man övergår till att enbart använda miljövänliga ämnen	Senast år 2020	Övervakningsmästaren
Alternativa produkter	Man övergår till att enbart använda miljövänliga ämnen	Senast år 2020	Övervakningsmästaren
Övriga åtgärder för att på miljön	Man minskar på avfallsmängden från emballage genom att använda stora förpackningar. Städningsintervall och -nivå granskas.	Årligen	Miljöansvarig, Övervakningsmästaren

8. ENERGI OCH BYGGANDE

Grankulla kyrkliga samfällighet har en kyrko-, ämbets-, församlingsbyggnad och ett kolumbarium på kyrkbacken. Dessutom äger samfälligheten en affärslokal i fastigheten Sebastos i Grankulla centrum. Den kyrkliga samfälligheten äger även aktielägenheter i olika delar av Grankulla som tjänstebostäder för personalen. Aktielägenheterna, med undantag för Sebastos, hör inte till samfällighetens fastighetskötsel.

8.1. Bygglagstiftning

Den styrande lagstiftningen beaktas då man bygger nya objekt. I den närmaste framtiden finns det inget nybygge inom synhåll.

8.2. Kulturarv

Kyrkobyggnaden är 30 år gammal, så den berörs inte av kulturarvslagstiftningen.

8.3. Miljökriterier för nybyggnad och renovering

I kyrkans fastighet förnyades värmecentralen, varvid värmepaketet byttes ut. År 2013 förnyades spärrventilerna och styrventilerna och värmeelementen justerades. Efterjusteringen gjordes i början av 2014. Man planerar att övergå till bergvärme.

En elplanerare undersökte möjligheten att övergå från lågenergilampor till led-belysning. Detta är en långsiktplan, men den visar samfällighetens intresse att ta i bruk ny teknologi. Enligt elplanen är det tekniskt möjligt när (e-24 sockel) lamporna brunnit ut och de bytts ut mot led-lampor. Gatulyktorna utanför kyrkan byttes ut till led-lampor under våren 2015.

8.4. Uppföljning av energi och vattenförbrukningen

Den regelbundna uppföljningen av el-, värme- och värmeförbrukningen har skett i fastighetservicebolaget Tapiolan Lämpö Oy:s EMMA-system för fastighetsinnehav. I uppföljningen rapporteras månatligen fastighetens (kyrkan, ämbetsbyggnaden, församlingsbyggnaden) energi- och vattenförbrukning. Uppgifterna rapporteras som specifik förbrukning (kWh/R3). Beträffande uppvärmningen meddelas förbrukningen korrigerat med värde för uppvärmningsbehov. Beträffande affärslokalen (Sebastos) får man el- och vattenförbrukningsuppgifter på årsbasis.

Ventilationsaggregatets grundservice gjordes på sommaren 2014. Justeringen av tilluftsflödet har gjorts i början av år 2015.

Kökets kylutrustning är 15 år gammal och förbrukar mycket energi. Man har beslutat byta ut utrustningen under år 2015 till en mera energieffektiv.

Genom att aktivt följa upp förbrukningen har man kunnat hålla energikostnaderna under kontroll och samtidigt har man hindrat onödig ökning av förbrukningen.

8.5. Energikartläggning

Fastigheten är 30 år gammal. År 2012 undersöktes energiläckage och energisparmöjligheter genom att göra en energikartläggning. Den utgör en del av fastighetens besiktning. För de sparåtgärder som framfördes i energikartläggningen och i besiktningen gjordes en tidsplan och som realiserades under perioden 2012–2014.

I energikartläggningen beaktades även kylmaskineriets skick och förnyelsebehov i de avlidnas kylförvaringsutrymmen. Maskineriet fick service år 2013.

Kökets kylutrustning har budgeterats att förnyas under år 2015. Vid förnyelsen skaffar man så energieffektiv utrustning som möjligt.

8.6. Energiansvarig

Samtidigt som gemensamma kyrkorådet utnämnde en miljöansvarig för den kyrkliga samfälligheten, utnämndes även övervaktmästare Jukka Sipponen till energiansvarig. Hans uppgift är att följa upp energiförbrukningen och regelbundet rapportera om den till den kyrkliga samfällighetens ledningsgrupp. Energiansvarig har deltagit i kurser och aktualitetsseminarier som branschen anordnat. Ytterligare följer han publikationer som branschen ger ut. Han har deltagit i ett energiseminarium som arrangerades av Åbo biskopsstift.

8.7. Rådgivning och handledning

Hela personalen har fått anvisningar om hur man sparar energi och vatten. Det informeras om verksamhetsprinciperna och man tar upp dem på de gemensamma arbetsmötena. Samfälligheten har deltagit i energisparveckan.

8.8. Ekologiskt byggande

Man har beslutat iståndsätta lekparken som finns bredvid kyrkan. En plan har gjorts upp och godkänts i gemensamma kyrkorådet våren 2015. I planen har man beaktat miljöaspekterna. Förverkligandet sker stegvis under perioden 2015–2016.

I kolumbariet har man bytt vattenpumpen för det rinnande vattnet till en energieffektivare pump.

8.9. Uppnådda sparmål

Samfälligheten har aktivt följt upp förbrukningen av elektricitet, värme och vatten under två års tid med hjälp av FIM-X systemet. Under två års tid har man uppnått följande besparingar:

	2013	2012	skillnaden
Specifik värmeförbrukning (MWh)	430,1	438,5	2 %
Specifik elförbrukning (MWh)	4,96	5,37	7 %
Specifik vattenförbrukning (m ³)	472,50	493,87	4 %

Fr.o.m. hösten 2014 har man börjat använda Tapiolan Lämpös "Emma"- system. Då systemet byttes mitt under året har man inte kunnat använda värdena för 2014 som utgångsnivå, varför de använda jämförelsetalen är från 2013 och 2012. Det nya systemets jämförbara utgångsnivå får man från värdena för 2015. Sparmålet för den nya perioden fram till år 2020 är 5 %.

Målen för det nya systemet framgår av avsnittet för sparmål.

8.10. Förnybar energi

Det nya elavtalet omfattar perioden 1.8.2014–31.12.2016. Elektriciteten har helt producerats med förnybar energi. Elleverantör är "220 Energia Oy". Fjärrvärmens har inte producerats med förnybar energi.

På lång sikt kommer man att övergå till bergvärme.

8.11. Miljömärkt energi

Samfälligheten använder grön energi.

8.12. Energisparvecka

Energiveckan har förverkligats i liten skala åren 2010–2013. År 2014 blev den inte förverkligad på grund av att arrangören inte sände material om sparveckan.

8.13. Bättre utnyttjande av lokalkapaciteten

Lokalkapacitetens nyttjandegrad är så hög (nästan 100 %) att man har begränsade möjligheter att erbjuda utomstående bruk av lokaliteterna. Samfälligheten har inga egna lägergårdar eller andra underutnyttjade utrymmen.

8.14. Övriga åtgärder

Den kyrkliga samfälligheten har regelbundet deltagit i Earth Hour-evenemanget.

En elplanerare undersökte möjligheten att övergå från lågenergilampor till led-belysning. Detta är en långsiktplan, men den visar samfällighetens intresse att ta i bruk ny teknologi. Enligt elplanen är det tekniskt möjligt när (e-24 sockel) lamporna brunnit ut och de bytts ut mot led-lampor. Gatulyktorna utanför kyrkan byttes ut till led-lampor under våren 2015.

8.15. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringsätt	Tidtabell	Ansvarig
Övergång till led-belysning	I samband med byte av lampor ersätter man glödlampor och lågenergilampor med vanlig sockel till E27 ledlampor	Färdig år 2016	Övervaktmästaren
Minskning av den specifika energi- och vattenförbrukningen Elektricitet 5 % Värme 5 % Vatten 5 %	Justeringar Nytt uppföljningssystem Förändra användningsvanor	Senast år 2020	Övervaktmästaren
Istandsättning av lekparken	Plan och realisering	År 2015–2016	Ekonomichefen
Övergång till bergvärme	Utredning och planering har påbörjats Anbudsbegäran	Senast år 2020	Kyrkoherdarna Ekonomichefen Övervaktmästaren

9. MAT OCH KÖK

9.1. Miljöutredning

Verksamheten i samfällighetens kök är småskalig. Dess uppgift är att tjäna församlingarnas interna sammankomster samt att erbjuda tjänster åt utomstående, främst vid begravningar. Med långvarig erfarenhet som grund har man uppnått ett litet livsmedelssvinn. Mat och bakverk som blir över fryses ned för kommande evenemang.

I köket uppstår i huvudsak bioavfall. För det och för blandavfallet finns det egna uppsamlingskärl i köket. Kärlens innehåll förs till uppsamlingskärlen som finns i avfallsskjulet. Papp och kartong förs också till avfallsskjulet. För glasavfall finns också ett eget uppsamlingskärl. Småmetaller förs till stadens uppsamlingsplats.

I köket finns två 600 liters kylskåp och ett 600 liters frysskåp. Kylapparaterna hör till energiklass B. På grund av hög ålder (14–15 år) har man beslutat förnya dem till en mer energieffektiv utrustning.

Förnödenheterna skaffas från en partiaffär och från närbutiker. Man skaffar i mån av möjlighet ekologiska och miljömärkta produkter. Rättvisemärkta produkter finns i förteckningen i punkt 9.3. Alla inköpsplatser finns i närheten, vilket betyder korta transportsträckor. Miljöfrågor behandlas på de

gemensamma arbetsmötena. Man kan fördjupa sig i miljöfrågor genom att utnyttja de möjligheter som internet erbjuder, t.ex. Miljöpasset.

9.2. Miljömärkta produkter

Vid upphandling gynnas miljömärkta produkter, ifall det med tanke på verksamheten är motiverat.

Miljömärkta produkter finns åtminstone i följande produktgrupper:

- diskmedel (1)
- rengöringsmedel (1)
- flytande handtvål (1)
- kaffefilter (1)
- pappershanddukar (1)

(1) Svanmärket

9.3. Rättvisemärkta produkter

Följande rättvisemärkta produkter är i användning:

- kaffe
- te
- socker
- frukter

9.4. Näringsrekommendationer

Vid servering har man lagt speciell uppmärksamhet vid näringsrekommendationerna. Samfälligheten har inte en egen personalrestaurang. Vegetarisk servering som rekommenderas i kyrkans miljöprogram finns till buds vid möten och vid olika sammankomster. Samfälligheten har ingen egen lägergård, men då församlingarna använder andra lägergårdar, görs en förfrågan om möjligheten till vegetarisk dag eller dagar.

Vegetarisk kost står till buds i alla lägergårdar som används.

9.5. Närproducerade varor

Närproducerade varor används i mån av möjlighet. Vid de gemensamma arbetsmötena används produkter som köpts från lunchrestaurangen "Lähellä Deli". Restaurangen satsar på närmat och ekologisk mat. En stor del av personalen äter sin lunch där. De bakverk som bjuds vid olika sammankomster har bakats i samfällighetens eget kök.

9.6. Ekologiska produkter

Ekologisk mat skaffas från en lokal lunchrestaurang som erbjuder ekologisk mat. Vid bakning används delvis ekologiskt mjöl.

9.7. Vegetarisk mat

Vegetarisk mat har alltid stått till buds vid möten och olika sammankomster.

9.8. Poäng för rättvisemärkta produkter

Grankulla kyrkliga samfällighet är en Rättvis handel-samfällighet. Församlingarna firar årligen en "Rättvis handel-vecka".

9.9. Miljöpass

Husmor rekommenderas att avlägga miljöpasset under år 2015.

9.10. Övriga åtgärder

- De som regelbundet eller tillfälligt arbetar i köket har hygienpass.
- De glasburkar som i Sebastos kommer in tvättas och används på nytt för produkter som säljs på basarer och i hobbyverksamhet.
- Överbliven mat och överblivna bakverk fryses ned i smör- eller margarinaskar. De djupfrysta produkterna bjuds senare vid småskaliga sammankomster.
- Om ansvarsfulla matval berättas i broschyrer på borden. Plastaskar används bl.a. vid förvaring.

9.11. Miljömål för perioden 2016–2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Miljöutredning	Uppdaterad	År 2015	Miljöarbetsgruppen
Näringsrekommendationer	Följer kyrkans rekommendationer	Årligen	Husmor
Miljöpass åt husmor	Avlägga miljöpasset	År 2015	Husmor
Övriga åtgärder	I Sebastos samlar man in barnmatsburkar av glas för att användas på nytt i basarprodukter, Överbliven mat och överblivna bakverk fryses ned i smör- och margarinaskar.	Årligen	Husmor

10. KONTOR

10.1. Miljöutredning

I byråerna (ekonomibyrån, kyrkoherdeämbetena, arbetsrummen) är apparaterna typiska för byråbruk. Vid arbetsställena har datorerna, printrarna koncentrerats till några platser. Multifunktionsskrivaren har nyligen förnyats och den är gemensam för alla. Dessutom är dataprojektorer i användning. Samfälligheten har en gemensam nätskiva, med vilken man kan dela material med personalen utan kopiering.

I byråerna uppkommer framför allt pappersavfall, i viss mån förpackningsavfall, kontorsmaterial och bara obetydligt miljöfarligt avfall. För pappersavfall har man i byråerna reserverat separata pappersinsamlingslådor för tidningar och reklam. För sekretessbelagt pappersavfall har man skaffat ett kärl för datasekretess. För förpackningsavfall (papp) finns en separat insamlingsplats. Miljöfarligt avfall (batterier och ackumulatörer) samlas in till sina egna separata insamlingsplatser. Personalen har informerats om insamling av kontorsavfall. Pappersförbrukningen har tagits med i miljöindikatorlistan. Vid upphandlingar följer man de kriterier som finns om de miljömärkta produkterna i upphandlingsanvisningarna.

I byråns kafferum används porslinsmuggar och tallrikar. Inga engångskärl används. Personalen använder egna flergångsmuggar.

Om ventilationen och uppvärmningen finns noggrannare uppgifter i kapitel 8.3. Om belysningen finns noggrannare uppgifter i kapitel 8.14. Ytterligare finns grönväxter i rummen.

Den interna miljöinformationen sköts i köket med sorteringsanvisningar. Dessutom ges utbildning vid de interna månatliga arbetsmötena.

10.2. Energisparande

Värmefördelningscentralen har förnyats och ventilationen har servats och justerats. Med dessa åtgärder har energieffektiviteten förbättrats och personalens arbetsmiljö har blivit bättre.

Samfällighetens gamla multifunktionsskrivare har bytts till en ny Colour Qube 9301-apparat. Den uppfyller de stränga ENERGY STAR-kraven. Färgvaxet ger upphov till 90 % mindre avfall jämfört med motsvarande laserapparater. Färgvaxet innehåller 30 % förnybart material från naturen.

De datorer som finns i arbetsrummen har skärmläckare. Efter arbetsdagen stängs datorerna och även bildskärmen av. Multifunktionsskrivaren går automatiskt i passningsläge. Belysningen i arbetsrummen släcks då man avlägsnar sig från rummen för en lite längre tid. Belysningen i korridorerna släcks under dagtid.

10.3. Kontorsanskaffningar

Vid anskaffningar gynnas miljömärkta produkter i mån av möjlighet och bland valkriterierna är produktens miljövänlighet och energibesparing. Som exempel kan nämnas i kapitel 10.2 nämnda nya multifunktionsskrivaren. Miljömärkta produkter i kontoret är bl.a. block, minneslappar, blyertspennor och kuvert, plastfodral, överstrykningspenna samt den nya multifunktionsskrivaren.

10.4. Returpapper och övriga returprodukter

Upphandlingsanvisningarna godkändes år 2011 och där har beaktats de miljövänliga produkternas betydelse samt energibesparing. Man har alltid skaffat miljövänliga samt energisparande produkter alltid då det i praktiken varit möjligt. Som exempel kan nämnas kuvert, block, dekaler för utskrift, plastfodral, kopieringspapper, överstrykningspennor, träblyertspennor, tidningsskåp, kopieringsmaskiner, skrivare och deras färgkassetter.

10.5. Minskning av pappersåtgången

På kontoret minskar man pappersåtgången genom att ta dubbelsidiga kopior. Användning av e-post utvecklas vidare i informationen. Hela personalen har tillgång till e-post. Den interna informationen sköts huvudsak med e-post, och man uppmanas att undvika onödig utskrivning av meddelanden. Till en del av de förtroendevalda skickas mötesmaterialet per e-post. En effektiv och fungerande användning av e-post minskar pappersåtgången.

Samfälligheten använder ett flertal dataprojektorer, som för sin del minskar på kopiering samt användning av stordia.

Till en av miljöindikatorerna har valts minskning av pappersåtgången. För den har utsatts minskningsmål i punkt 10.8.1. Utgångsläget från år 2014 är 277 ris.

10.6. Green office

Inte i användning.

10.7. Övriga åtgärder

- Alla möbler och inredningsmaterial är av naturmaterial.
- Grönväxter finns på för dem lämpliga platser.
- Naturlig belysning används så mycket som möjligt. Personalen har handletts att släcka belysningen alltid då det bara är möjligt.
- Skrivarnas färgkassetter returneras till deras tillverkare (HP), som återanvänder deras råvaror till återvinning.
- Ljusautomatiken i Sebastos toaletter ser till att belysningen inte i onödan är påslagen. I belysningsströmbrytarna finns rörelsedetektorer och i källarutrymmena har de en tidsgräns.
- Stora glasburkar och småmetaller förs till stadens sorteringsplats som finns i närheten.
- I kontorets kafferum används porslinsmuggar och tallrikar. Inga engångsartiklar används. Personalen använder flergångsmuggar.
- Papper och kuvert återanvänds bl.a. i barn- och ungdomsverksamheten, kyrkoherdeämbetet samt i ekonomibyrån.
- I ungdomsmässor och vid konfirmationer används återvinningsbara programblad. Dessutom projiceras sångernas texter och dylikt på väggen med en dataprojektor.
- I skriftskolan och i ungdomsverksamheten används pekplattor, varvid pappersanvändningen minskat. Dessutom har andakterna lagts upp på Facebook-sidorna vid hjälpledarutbildningen. Därifrån kan man välja lämpligt andaktsprogram.

10.8. Miljömål för perioden 2016-2020

Miljömål	Förfaringssätt	Tidtabell	Ansvarig
Miljöutredning	Förnyad	År 2015	Miljöarbetsgruppen
Minskning av pappersåtgången med 10 %	Anvisningar, skolning, påminnelse, slopa onödig användning	Senast år 2020	Ekonomichefen
Ta i bruk förfaringssätt för att minska miljöpåverkan	Att uppmuntra personalen att hitta på nya sätt förutom de som redan är i användning (10.7).	Årligen	Hela personalen

11. BEGRAVNINGSPLATSER OCH GRÖNOMRÅDEN

11.1. Miljöutredning

Eftersom begravningsplatsen är i kommunal ägo behövs ingen miljöutredning. I samband med kyrkan finns samfällighetens kolumbarium.

11.2. Skötselanvisningar och utbildning

Grankulla stad utbildar sin personal beträffande skötseln av begravningsplatsen.

Om kolumbariets användning finns ett skötselprogram om vilket det getts en kortfattad utbildning.

11.3. Perenner

Grankulla stad sköter begravningsplatsen.

11.4. Inventering av begravningsplatsers kulturhistoriska värden

Inget behov då begravningsplatsen är kommunal.

11.5. Naturenlig skötsel av vissa områden

Inget behov då begravningsplatsen är kommunal.

11.6. Perenner och övriga planteringar

Grankulla stad sköter begravningsplatsens planteringar. Grönområdet utanför kyrkan sköts av Tapiolan Lämpö. Det används både sommarblommor och perenner.

11.7. Undvikande av skadliga bekämpningsmedel

Inget behov då begravningsplatsen är kommunal.

11.8. Minskad vattenanvändning för bevattning

Inget behov då begravningsplatsen är kommunal.

11.9. Arbetsmaskiner med låg utsläppsnivå

Inget behov då begravningsplatsen är kommunal.

11.10. Artinventering

Kyrkan är relativt ung, 30 år, och i dess omgivning finns inga traditionella nytto- eller prydnadsväxter. Begravningsplatsen är kommunal.

11.11. Övriga åtgärder

Förtroendevalda och beslutsfattare från olika församlingar har varit och bekantat sig med vårt kolumbarium. I kolumbariet är det förbjudet att använda gravljus med vindskydd av plast.

12. LÄGER- OCH KURSGÅRDAR

12.1. Miljöutredning

Grankulla kyrkliga samfällighet har inga egna läger- och kursgårdar. Som urvalsgrund är att hitta en sådan läger- eller kursgård, där ägaren har miljödiplom och där det har gjorts en miljöutredning. Transporterna till läger- och kursgårdarna sker med bussar. Till lägren tas vid behov någon anställds personbil för att på förhand transportera material samt trygga säkerheten.

12.2. Miljöprogram

Grankulla kyrkliga samfällighet försäkras sig om att den valda läger- eller kursgården har ett miljöprogram.

12.3. Avloppsvatten

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

12.4. Skydd av naturvärden

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

12.5. Fågelholkar och naturstiggar

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

12.6. Frivilla naturskyddsobjekt

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

12.7. Milöanvisningar för lägerområden

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

12.8. Övriga åtgärder

Förorsakar inga åtgärder, då samfälligheten inte har egna läger- eller kursgårdar.

13. SKOGAR

Varken samfälligheten eller församlingarna äger skogar. Det skogshemman som finska församlingen ägde i Valkeala kommun såldes år 2013.

14. TRAFIK

14.1. Trafikutredning

Personalen strävar efter att göra sina arbetsresor i Grankulla till fots, med cykel eller med kollektivtrafik. Resor till närområden sker med cykel. För att hitta lämpliga alternativ till kollektivtrafiken används Helsingfors regiontrafiks reseplanerare som finns på nätet.

Dessutom rekommenderas samåkning, ifall man färdas med en anställds bil.

Transporterna till läger sker som samtransport i huvudsak med bussar.

Till samfällighetens lokaliteter är det på grund av korta avstånd lätt att komma till fots. Lokaliteterna är tillgängliga för rörelsehindrade.

Samfälligheten har inga bilar eller andra motordrivna fordon. För resor som görs med personalens egna bilar betalas kilometerersättning enligt tjänstekollektivavtalet. Uppföljningen sker på årsnivå, vilket betyder att man kan göra jämförelser mellan olika år.

Distansarbete och telefonkonferenser är möjliga, men deras betydelse är ringa. Arbetsställena är mycket koncentrerade och församlingarnas personal är liten.

14.2. Fordons energiförbrukning och service

Samfälligheten har inga egna fordon.

14.3. Miljökriterier vid upphandling

Samfälligheten har inga egna bilar eller arbetsmaskiner. Det finns inte heller planer på att skaffa sådana.

14.4. Val av bränsle

Det finns ingen bränsleanvändning, då samfälligheten inte har bilar eller arbetsmaskiner. Det finns inte heller planer på att skaffa sådana.

14.5. Utbildning i ekonomisk körning

Personalen har inte fått sådan utbildning

14.6. Samåkning och gemensamma transporter

Transporter till läger och utflykter arrangeras alltid beroende på position som samtransport antingen med buss eller med tåg. Till läger tas vid behov någon anställds bil för förhandstransport av material och med tanke på säkerhet och eventuella sjukdomsfall. Samfälligheten uppmuntrar personalen att använda samtransport samt styr användningen av dem.

14.7. Gång, cykelåkning och kollektivtrafik

Samfälligheten uppmuntrar personalen att så ofta som möjligt använda lätttrafik. En del av den cyklar till arbetet på sommaren. På kyrkans innergård finns en cykelställning, vid vilken cyklarna kan låsas fast.

Samfälligheten har skaffat en cykel för personalens bruk, som kan användas då man rör sig i Grankulla.

För att underlätta arbetsvägscyklning har man arrangerat dusch samt utrymme där man kan byta kläder.

Under arbetstid kan personalen använda ett resekort som arbetsgivaren beviljat.

Möten och sammankomster arrangeras inte på sådana platser dit man inte kan komma med kollektivtrafik. Mötena hålls huvudsakligen i kyrkans utrymmen. Övriga evenemang hålls i närheten. Arbetsgivaren har t.ex. arrangerat en rekreationsdag i näromgivningen dit man tog sig med cyklar.

14.8. Utveckling av logistiken

Behövliga transporter planeras så att man beaktar möjligheten till samåkning samt använder gemensamma transporter med buss.

14.9. Lågutsläppsfordon

Samfälligheten har inga egna bilar eller arbetsmaskiner. Det finns inte heller planer på att skaffa sådana.